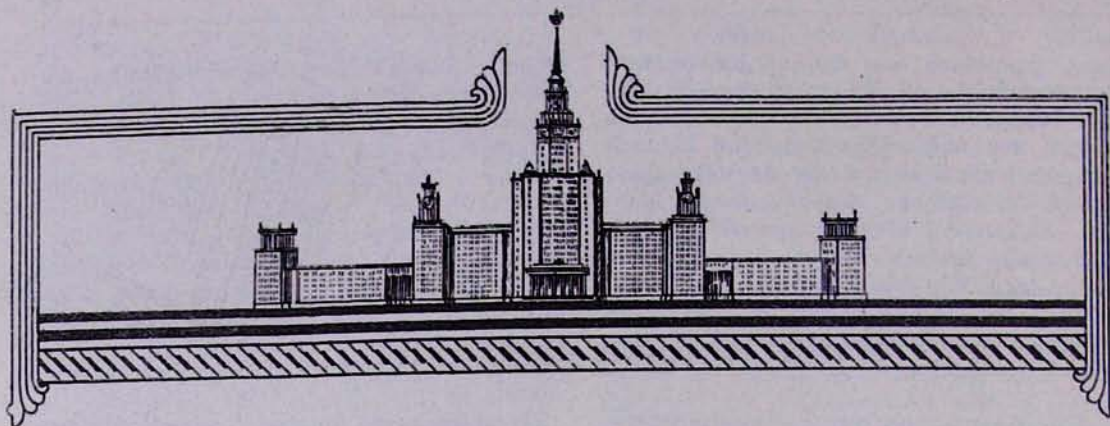

ԽԱՂԱՂԱՍԵՐ ՈՒԺԵՐԻ ՀԱՄԱԾԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ

1973 թ. հոկտեմբերի 25—31 օրերին Մոսկվայում, Կրեմլի համագումարների պալատի հանդիսությանց շքեղ դահլիճում, գումարվեց Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովը՝ հանուն միջազգային անվտանգության և զինաթափման, հանուն ազգային անկախության, համագործակցության և խաղաղության:

Սույն համաժողովին հրավիրվել էր նաև Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին: Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը գլխավորում էր Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, որին ընկերակցում էին Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը, Ռուսաստանի ու Հյուսիսային Կովկասի հայոց թեմի առաջնորդ տ. Պարզե եպիսկոպոս Գևորգյանը և տ. Հակոբ քահանա Գյուլչյանը՝ որպես գավազանակիր Վեհափառ Հայրապետի:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՄՈՍԿՎԱ

Հոկտեմբերի 23-ին, երեքշաբթի օրը, Երևանի օդանավակայանում Հայոց Հայրապետին դեպի Մոսկվա ճանապարհեցին տ. Հուսիկ և տ. Արսեն եպիսկոպոսները, տ. Արիս Ծ. վրդ. Ծիրվանյանը, տ. Մուշեղ և տ. Աղան վարդապետները, Մայր Աթոռի պատասխանատու աշխատողներն ու պաշտոնեությունը:

Հայոց Հայրապետին ճանապարհեցին նաև Հայկական ՍՍՀ Միմիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Սարգիս Գասպարյանը և տեղակալ Սուրեն Հովհաննիսյանը:

Հայոց Հայրապետին ողջունելու համար օդանավակայան էին ժամանել ռուս պրավոսլավ եկեղեցու Պատրիարք Նորին Սրբություն Պիմենը՝ շրջապատված Յուվենալի, Սերաֆիմ միտրոպոլիտներով, ռուս եկեղեցու բարձրաստիճան այլ հոգևորականներով և պատրիարքարանի պատասխանատու աշխատողներով:

Երկու քույր եկեղեցիների հոգևոր պետերը ջերմորեն ողջագուրվեցին: Դոմոդեդովոյի օդանավակայանում երկու հովվապետների և նրանց շքախնամի անդամների միջև տեղի ունեցավ եղբայրական ջերմ գրույց:

Մոսկվայի օդանավակայանում Վեհափառ Հայրապետին ողջունեցին և բարի գալուստ մաղթեցին Ռուսաստանի և Հյուսիսային Կովկասի հայոց առաջնորդ տ. Պարզե եպիսկոպոս Գևորգյանը, Մոսկվայի հայ եկեղեցական խորհրդի անդամները, ինչպես նաև հայ հավատացյալներ:

Հայոց Հայրապետի ժամանումը Մոսկվա աղջունեց նաև ՍՍՀՄ Միգիտորների սովետին առընթեր կրոնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահի տեղակալ Պ. Մակարցևը:

Այնուհետև Հայոց Հայրապետը առաջնորդվեց «Մոսկվա» հյուրանոց:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հոկտեմբերի 25-ին, հինգշաբթի օրը, ժամը 16-ին, Մոսկվայում, Համագումարների պալատի մեծ դահլիճում հանդիսավոր իրադրության մեջ և խանդավառ մթնոլորտում բացվեց Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովը: Հինգհազարանոց ընդարձակ դահլիճը լեփ-լեցուն էր աշխարհի 144 տարբեր երկրների ներկայացնող հասարակական, գիտական, մշակութային, աշխատավորական, երիտասարդական, կանանց ավելի քան 3200 պատգամավորներով և ավելի քան 1500 հյուրերով: Համաժողովին մասնակցում էին ՄԱԿ-ի շրջանակի մեջ մտնող և 117 միջազգային և տեղական-շրջանային կազմակերպություններ:

Սույն համաժողովին իրենց լայն մասնակցությունը բերել էին նաև վերոհիշյալ երկրների քրիստոնեական եկեղեցիները, իրենց հոգևոր պետերով կամ բարձրաստիճանի ներկայացուցիչներով, ինչպես նաև այլ կրոնների բազում ներկայացուցիչներ:

Համաժողովին մասնակցում էր նաև Սովետական Միությունը՝ եղբայրական հանրապետությունների, մշակութային-հասարակական կազմակերպությունների 220 հոգուց բաղկացած պատվիրակությամբ, որի կազմում էր մեր հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի 10 հոգուց բաղկացած պատվիրակությունը:

Համաժողովը ներածական ճառով բաց արեց այն նախապատրաստող կոմիտեի անունից Միջազգային խաղաղության բյուրոյի նախագահ Ժոն Մակքրայորը: Համաժողովի նախագահ ընտրվեց հնդիկ հասարակական հայտնի գործիչ, Խաղաղության համաշխարհային համաժողովի միջազգային նախապատրաստական կոմիտեի գործադիր կոմիտեի նախագահ Ռոմեշ Զանգրան, որը ձեռնհասորեն ղեկավարեց համաժողովի աշխատանքները:

Համաժողովի այս առաջին լիազումար նիստում ընթերցվեցին զանազան երկրների պետական ղեկավարներից և հասարակական մի շարք անվանի գործիչներից ու գիտնականներից ստացված ողջույնի բազում հեռագրեր և ուղերձներ, այդ թվում նաև ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Կուրտ Վալդհայմի, Յունեսկո-ի գլխավոր դիրեկտոր Ռընե Մալոյի և Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի գլխավոր քարտուղար Ֆիլիպ Փոթթրի անունից ուղարկված ուղերձները:

Հոկտեմբերի 26-ին, ուրբաթ օրը, ժամը 15.30-ին, տեղի ունեցավ համաժողովի երկրորդ լիազումար նիստը, որ հանուն սովետական կառավարության ու ժողովրդի ընդարձակ և բովանդակալից ճառով հանդես եկավ

Սովետական Միության կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի գլխավոր քարտուղար Լ. Ի. Բրեժնևը՝ ջերմորեն ողջունելով համաժողովի բոլոր պատգամավորներին և սրտագին հաջողություններ մաղթելով հանուն խաղաղության, հանուն զինաթափման, հանուն միջազգային անվտանգության և հանուն ազգային անկախության ու համագործակցության համաժողովի աշխատանքներին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՄ

Համաժողովի օրակարգում դրված էին ժամանակակից աշխարհն ու մարդկությունը հուզող արդիական հրատապ հարցեր, որոնք մանրամասնորեն ուսումնասիրվեցին ու քննարկվեցին համաժողովին առընթեր կազմված 14 հանձնաժողովներում՝ ըստ հետևյալների.

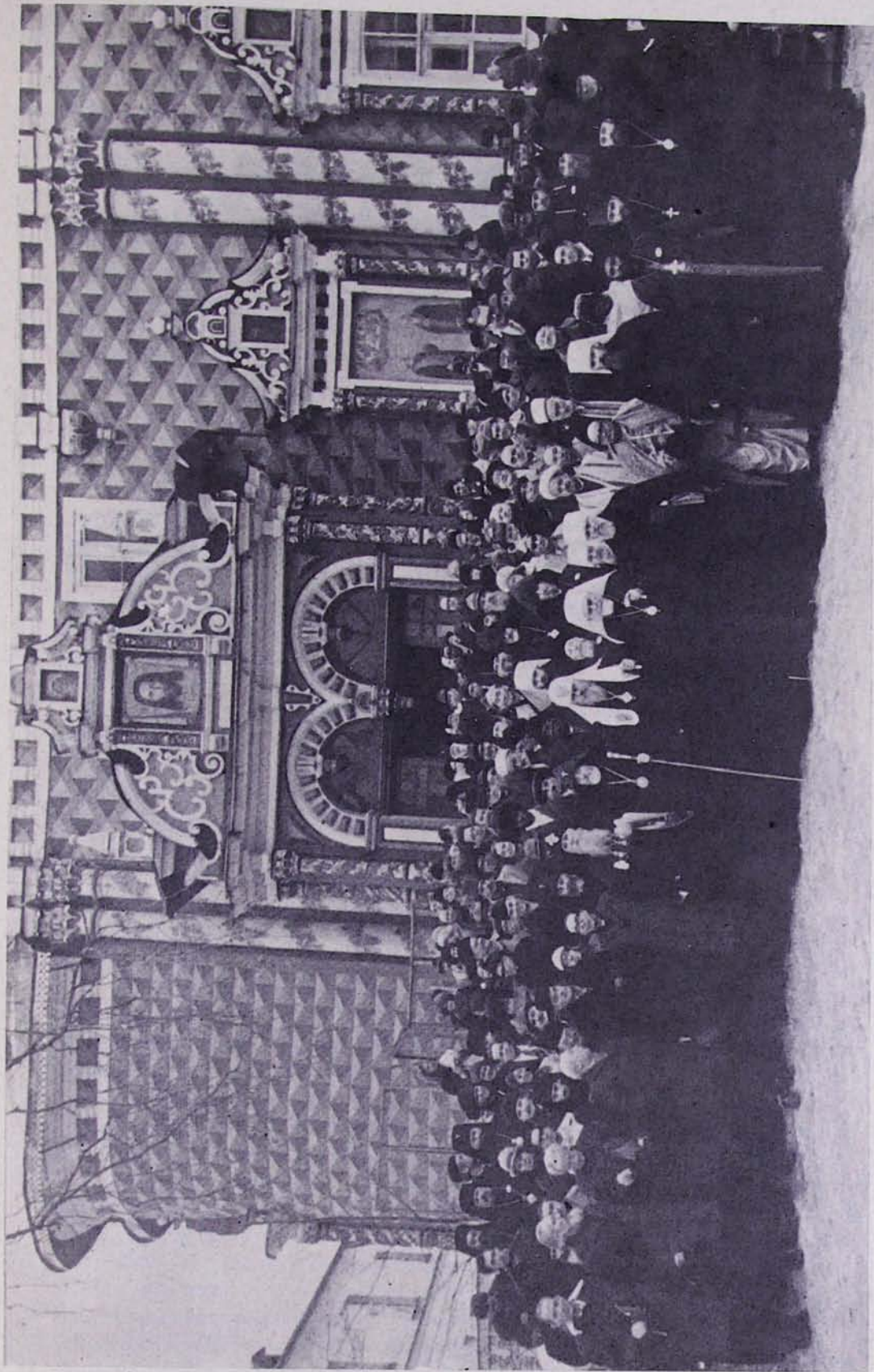
1. Խաղաղ գոյակցություն և միջազգային անվտանգություն.
2. Հնդկաչին հարց.
3. Մերձավոր Արևելքի հարց.
4. Անվտանգությունն ու համագործակցությունը Եվրոպայում.
5. Ասիայի խաղաղությունն ու անվտանգությունը.
6. Զինաթափում.
7. Ազգային-ազատագրական պայքարը գաղութատիրության և ռասիզմի դեմ.
8. Զարգացում և տնտեսական անկախություն.
9. Համագործակցություն շրջակա միջավայրի պաշտպանության բնագավառում.
10. Համագործակցություն կրթության և մշակույթի բնագավառում.
11. Տնտեսական և գիտա-տեխնիկական համագործակցություն.
12. Սոցիալական հարցերը և մարդու իրավունքները.
13. Միջկառավարական և ոչ կառավարական կազմակերպությունները համագործակցություն.
14. Չիլիի հարց:

Հայ եկեղեցին, Վեհափառ Հայրապետի գլխավորությամբ, մասնակցում էր Մերձավոր Արևելքի հարցը քննող հանձնաժողովի աշխատանքներին:

Վերիֆոշյալ 14 հանձնաժողովներում մի շարք միտերի ընթացքում հանգամանորեն քննության առնվեցին համաժողովի օրակարգում դրված սույն հարցերը և մտքերի լայն փոխանակությունից հետո ընդունվեցին համապատասխան որոշումներ, որոնք այնուհետև գրավոր կերպով ներկայացվեցին համաժողովի եզրափակիչ լիազումար միստին:

ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ ԱՂՈԹՔ

Հոկտեմբերի 27-ին, երեկոյան ժամը 21-ին, Մոսկվայի ռուսաց ս. Այլալկերպություն տաճարում, տեղի ունեցավ Էկումենիկ աղոթք, որին ներկա եղան համաժողովի հոգևորական պատգամավորներ, ռուսաց Ս. Պիմեն Սըրբազան Պատրիարքը՝ ռուս բարձրաստիճան հոգևորականներով, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ իր եպիսկոպոսներով, Բուլղարիայի Ս. Մաքսիմ Սրբազան Պատրիարքը, վրաց Ս. Դավիթ Ե Պատրիարք-կաթողիկոսը, Ռումինիայի Ժուստինիան միստրոպոլիտը, Հունգարիայի կաթողիկ արքեպիսկոպոսը, կաթողիկ, անգլիկան եպիսկոպոսներ, ավետարանականներ և այլ դավանանքի հոգևոր բազում ներկայացուցիչներ:

ԽԱՆՆԱՆԻ ՈՒՅԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՆԱԶՈՒՅԻՆ ՀԱՄԼՈՒՂՈՒՄԻ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆ ԴՈՒՍՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԶԱՐԴՈՍԻՒՄԻ ՎԱՆՔՈՒՄ

Հուլիս է արձանագրել, որ բոլորի աղոթքի հիմնական նյութը «Եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» Ավետարանի խաղաղության պատգամն էր: Տարբեր լեզուներով, բայց միահամուտ կամքով հնչում էր խաղաղությունը քառը:

Տաճարի երգեցիկ խումբը մեծ վայելչությամբ հնչեցրեց խաղաղության նվիրված հոգևոր մեղեդիներ: Տարբեր լեզուներով ընթերցվեցին Ավետարաններից և առաքելական թղթերից քաղված և խաղաղությանը նվիրված զմայլելի էջեր: Բոլոր ներկաների մտածումների և զգացումների արտահայտիչը հանդիսացավ Արևմտյան Գերմանիայի պատգամավոր վերապատվելի Հերբերտ Մոխալսկին, որը խաղաղության և քրիստոնեական համագործակցության ոգով քարոզեց «Խաղաղությունը մեր Տեր Աստուծո պարգևն է» քննաբանով:

**Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ՀԱՄԱՏԵՂ ԱՂՈԹՔ ՌՈՒՍԱՅ
ԵՂՈՒՈՎԱԿԱՅԱ ՏԱԺԱՐՈՒՄ**

Հոկտեմբերի 28-ին, կիրակի օրը, առավոտյան ժամը 10-ին, ռուսաց Ելոխովսկայա տաճարում ս. պատարագ մատուցեց Տ. Պիմեն Սրբազան Պատրիարքը:

Ս. պատարագին մասնակցում էին վրաց Դավիթ Ե Սրբազան Պատրիարք-կաթողիկոսը, Բուլղարիայի Տ. Մաքսիմ Սրբազան Պատրիարքը և 9 ռուս միտրոպոլիտներ և արքեպիսկոպոսներ:

Մասնավոր հրավերով ս. պատարագին ներկա էր նաև Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ ընկերակցությամբ տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոսի:

Հավարտ ս. պատարագի Վեհափառ Հայրապետը տ. Կոմիտաս սրբազանի հետ մասնակցեց ռուսաց պատրիարքարանում կազմակերպված մասնավոր ճաշկերույթին, որը իսկապես վերածվեց քրիստոնեական սիրո ճաշի:

**ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԶԱԳՈՐՍԿԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ
ՄԱՅՐԱՎԱՆՔՈՒՄ**

Հոկտեմբերի 29-ին, երկուշաբթի օրը, առավոտյան, Զագորսկի Տրոիցկի-Սերգեևյան մայրավանքում տեղի ունեցավ հատուկ ծրագրով նախատեսված և կազմակերպված մեկօրյա հավաքույթ՝ մասնակցությամբ եկեղեցիների և կրոնական տարբեր դավանությունների հոգևորական 300 պատգամավորների:

Սույն մասնավոր հանդիպումը բաց արեց Նորին Թաթարություն ռուսաց Տ. Պիմեն Սրբազան Պատրիարքը հետևյալ բովանդակությամբ ողջույնի ճառով.

«Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովի հարգարժան մասնակիցներ, տարբեր կրոնների հետևորդներ, մեր թանկագին հյուրեր, սիրեցյալ եղբայրներ և քույրեր.

Մենք համոզված ենք, որ մարդկության պատմության ընթացքը կախող է իսկապես խաղաղ և արդյունավետ լինել միմիայն ազգային և միջազգային հասարակայնության ամենալայն շրջանների, ինչպիսիք են քաղաքական կուսակցությունները, արհեստակցական միությունները, կրոնական կազմակերպությունները, պալամենտական շրջանակները, գիտության և մշակույթի

գործիչները, կանայք և երիտասարդությունը,—համատեղ խաղաղասիրական գործունեության շնորհիվ: Մոսկվայի սույն համաժողովը կարող է շատ քան անել այդ ուղղությամբ, որովհետև այն հանդիսանում է թվով ամենաշատ ներկայացուցիչներ ունեցող համաժողով, քան խաղաղության պաշտպանությանը նվիրված մինչ այժմ եղած համաշխարհային նախկին համաժողովները: Այս հանգամանքը մենք համարում ենք սույն համաժողովի անվիճելի նվաճումը և ջերմորեն շնորհավորում ենք այն: Մենք խորին գոհունակությամբ ենք նշում նաև այն, որ այս համաժողովին են ժամանել աշխարհի տարբեր կրոնների մեծ թվով ներկայացուցիչներ: Դա շատ նշանակալից երևույթ է:

Մենք հավատացած ենք, որ ներկայումս յուրաքանչյուր երկրի խաղաղասեր հասարակայնության առաջնահերթ խնդիրն է համախմբել ջանքերը միջազգային կայուն և արդարացի խաղաղության հասնելու համար: Մոսկվայի համաժողովը հիանալի հնարավորություններ է ընձեռում այդ ուղղությամբ:

Մենք հավատացած ենք նաև, որ ներկա պահը ավելի բարենպաստ է նման ներկայացուցչական կարևոր ժողով անցկացնելու համար՝ նույնքան կարևոր խնդիրներով:

Մեր օրերը նշանակալից են նրանով, որ պետական ու հասարակական գործիչների, գիտության և մշակույթի մարդկանց, կրոնական ղեկավարների, ժողովրդական լայն զանգվածների գիտակցության մեջ ավելի ու ավելի թափանցում է այն համոզումը, որ անհրաժեշտ է միջազգային հարաբերությունների մեջ ամրապնդել խաղաղ գոյակցության սկզբունքը, հասնել ատոմային և ջրածնային զենքի լրիվ արգելմանը, ազատել գաղութարարությունից, նոր գաղութարարությունից և ցեղային խտրականությունից տառապող բազմաթիվ ժողովուրդների, սահմանել ու զարգացնել բոլոր պետությունների համագործակցությունը տնտեսական, մշակութային, գիտական և այլ բնագավառներում և ապահովել շրջակա միջավայրը աղտոտումից:

Ինչպես ռուս պրավոսլավ եկեղեցու, այնպես էլ մեր երկրի մյուս եկեղեցական և կրոնական համայնքների գործունեության մեջ մեծ տեղ է գրավում խաղաղասիրական ծառայությունը: Ես չեմ ուզում այդ մասին մանրամասն հաշվետվություն տալ այստեղ: Ես կամենում եմ նշել, որ խաղաղության կողմնակիցների միջազգային շարժման ծագումից (1949 թվականի փետրվար) սկսած ռուս պրավոսլավ եկեղեցին մշտապես իր ամենագործոն մասնակցությունն է բերում այդ շարժմանը:

Ես հատկապես ուզում եմ նշել մեր գործոն մասնակցությունը խաղաղության սովետական ֆոնդին, որը դրամական նվիրատվություններ է հավաքում ֆինանսավորելու համար մեր հասարակական կազմակերպություններին, որոնք զբաղվում են միջազգային խաղաղության և համագործակցության հարցերով:

Ժողովուրդների միջև խաղաղության հաստատման գործին մենք մեր զգալի նպաստն ենք բերում միջեկեղեցական հարաբերությունների և էկոմենիկ շփումների գծով:

Ես կարծում եմ, որ մեր աշխատանքների համար խիստ օգտակար կլինի ժամանակակից միջազգային կյանքի առավել էական երևույթների վերլուծությունը, որով, վստահ եմ, հանդես պիտի գան աշխարհի այն շրջաններից ժամանած մեր եղբայրները, ուր տեղի են ունենում այդ իրադարձությունները:

Պատերազմի դադարեցումը Վիետնամում, որը անվիճելի հաղթանակն

է այդ երկրի հերոսական ժողովրդի, միևնույն ժամանակ հաղթանակն է նաև խաղաղության բոլոր ուժերի: Մեզ բոլորիս քաջ հայտնի է աշխարհի՝ բառացիորեն բոլոր երկրների եկեղեցիների, կրոնական համայնքների և կազմակերպությունների ամենօրյա եռանդուն մասնակցությունը ի նպաստ Վիետնամի հայրենասերների արդար պայքարի:

Վերցնենք Եվրոպայի իրադարձությունները: Աշխարհի այս մայր ցամաքում դեպքերի բարենպաստ զարգացումը, որին մենք վկա ենք, նույնպես տեղի է ունենում Եվրոպայի խաղաղասեր հասարակայնության գործոն մասնակցությամբ:

Նույնը մենք կարող ենք ասել բազմաթիվ եկեղեցիների ու կրոնական շրջանակների դերի մասին՝ զինաթափման խիստ բարդ խնդիրների լուծման համար բարենպաստ, պայմաններ ստեղծելու գործում: Մենք բոլորս՝ իրոք համաշխարհային նշանակություն ունեցող զինաթափման գործի հաջողության համար աշխատողներս, ներկայիս կարող ենք գոհունակության զգացում տածել այն որոշակի աուսջադիմության համար, որը նկատվում է այդ դժվարին ճանապարհին:

Այսպիսով, ժամանակակից միջազգային դրության դրական հաշվեկշռի մեջ մենք՝ խաղաղության կողմնակիցների շարժման կրոնական գործիչներս, անկասկած ունենք մեր մասնակցությունը: Դա պետք է մեզ ավելի շատ եռանդ ներշնչի ապագա գործունեության համար:

Սակայն խորը ցավով պետք է ասել, որ ժամանակակից միջազգային դրության մեջ քիչ բան կարող է մեզ ուրախացնել: Դրությունը Մերձավոր Արևելքում շարունակում է մնալ ծայր աստիճան վտանգավոր: Ձեզ քաջ հայտնի է, որ համաշխարհային հասարակայնության հետ միասին, եկեղեցական և կրոնական զանազան համայնքների կողմից շատ ու շատ բան է արված մերձավորարևելյան ճգնաժամի ուղղությամբ, այդ ճգնաժամը Անվտանգության խորհրդի 1967 թ. նոյեմբերի 22-ի հայտնի որոշման հիման վրա լուծելու ուղղությամբ: Մնում է ցավել, որ հաջողություն ձեռք չբերվեց, հարկավ, ոչ խաղաղասեր ուժերի մեղքով:

Ողբերգական դեպքերը Չիլիում կրոնական շատ շրջանակների ստիպեցին հանդես բերել արագ և վճռական վերաբերմունք: Ես կնշեմ Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի գլխավոր քարտուղար դոկտ. Ֆիլիպ Փոթըրի հայտարարությունը՝ ի պաշտպանություն Չիլիում գտնվող լատինաամերիկյան տարագիրների մեծ ճամբարի, ինչպես նաև Խաղաղության քրիստոնեական կոնֆերանսի աշխատանքային կոմիտեի հայտարարությունը Չիլիում տեղի ունեցած զինվորական հեղաշրջման մասին, որի մեջ կոչ է արվում բոլոր քրիստոնյաներին և բարի կամքի տեր մարդկանց ձգտել վերականգնելու այդ երկրում արդարությունը և մարդկային իրավունքները:

Մեր աղոթքները, մեր համակրանքը և աջակցությունը ուղղված են մեր եղբայրներին՝ Սաիայի, Աֆրիկայի և Լատինական Ամերիկայի քաջարի մարտիկներին, որոնք պայքարում են իրենց ժողովուրդների ազգային անկախության և սոցիալական առաջադիմության համար:

Մենք գիտենք, ինչքան էլ որ մեզանից յուրաքանչյուրը գործոն և նպատակաւաջ կերպով պայքարելու լինի խաղաղության համար, այդ պայքարը հաջողություն կունենա միմիայն մեր խաղաղասիրական ջանքերի համախըմբման պայմաններում:

Մենք պետք է մտածենք նաև կրոնական գործիչների և բարի կամեցողության տեր բոլոր մարդկանց ջանքերի միավորման ուղիների և միջոցների

մասին՝ միատեղ, միակամ և սերտորեն համագործակցելու ամբողջ մարդկության լավագույն ապագայի համար: Մենք միասնական ենք նրանց հետ՝ հասնելու համար այնպիսի մի աշխարհի ստեղծմանը, ուր չեն լինի պատերազմներ, մի աշխարհ, ուր ամեն մարդ կունենա բոլոր անհրաժեշտ միջոցները իր անձի ազատ զարգացման համար, աշխարհ, որի մեջ ներդաշնակորեն կգոգակցվեն անհատի շահերը հասարակայնության շահերի հետ:

Բարու և ճշմարտության վերջնական հաղթանակի հավատով լեցուն, վերուստ բաշխող օրհնությամբ, անցնենք, թանկագին եղբայրներ ու քույրեր, մեր աշխատանքներին»:

Սույն հանդիպմանը հանդես եկավ նաև Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ֆրանսերեն լեզվով արտասանված հետևյալ ճառով:

«Սիրեցյալ եղբայրներ Մեր,

Աստուծո ողորմությամբ Մենք վերստին ենք հավաքվել այստեղ, ուս ժողովրդի պրավոսլավ հավատքի պատմական կենտրոն այս սուրբ վանքի կամարների ներքո, ներշնչված ավետարանական սիրո և խաղաղության ոգով:

Թեև մեր աշխարհը տակավին հեռու է տևական խաղաղության մի գոյավիճակից, սակայն մենք բոլորս՝ այստեղ հավաքվածներս, հավատում ենք անասաան կերպով, թե Աստուծո հաճելի է մեր նպատակը և մեր գործը: Մենք նույն չափով հավատում ենք նաև, թե բոլոր ժողովուրդների լայն զանգվածները վճռապես կամենում են ապրել ու աշխատել մի խաղաղ աշխարհի մեջ:

Արդ, եթե խաղաղության գաղափարը, խաղաղության պայքարը աստվածահաճո են, և ժողովուրդները բոլոր տեղնում են աշխարհում իրականացած տեսնել խաղաղ գոյավիճակ, ապա ուրեմն Մենք ինչո՞ւ հուսալքվենք, ինչո՞ւ տկարանանք, խաղաղության դատի պաշտպանության ճանապարհի վրա: Մանավանդ որ վկաներն ենք այն իրողության, թե խաղաղության ուժերը մեր օրերում հետզհետե ծավալվում են ու ամրապնդվում: Մեր երկրագնդի բոլոր ժողովուրդները հետզհետե արթնանում են և իրենց կենսական, իրական շահերի լույսի տակ տեսնում, թե իրենց կյանքի բարօրությունը, իրենց զավակների երջանկությունը հնարավոր է ապահովել ոչ թե ազգամիջյան թշնամություններով, ոչ թե պատերազմներով, այլ ժողովուրդների բարեկամությամբ, պետությունների տնտեսական, գիտական ու մշակութային գործակցությամբ, խաղաղ գոյակցության պայմաններում:

Ժողովուրդների լայն զանգվածները հետզհետե հստակ տեսնում են ու գիտակցում, թե ինչո՞ւ են պատերազմները լինում, թե ովքե՞ր են պատերազմ հրահրողները և ի՞նչ շահերից ելնելով:

Այո, պետք է գիտենանք տեսնել ու գտնել արմատները պատերազմ կոչվող դարավոր չարիքի, որ անեծքի նման կախված է մարդկության կյանքի, ճակատագրի վերև, մերթ ընդ մերթ հրդեհելով այս կամ այն երկրի աշխատավոր խաղաղ բնակչությունը:

Եվ ահավասիկ, տակավին Վիետնամի կրակը հագիվ դադարած, բռնկվեց Մերձավոր Արևելքը, այնքան մտատանջելով մեզ բոլորիս, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներին:

Այս պահին, երբ հավաքված ենք այստեղ աղոթելու և Մեր խոսքը ասելու վստահ խաղաղության աշխարհի, ամենից առաջ, կարծում ենք, պետք է հանդես գանք վճռական կոչով, որ շուտափույթ կերպով վերջ տրվի նոր սկիզբ առած այդ արյունահեղությանը, աշխարհի բոլոր պետությունների

համատեղ ազդու միջամտությամբ, Միացյալ ազգերի կազմակերպության արդար որոշումների հիման վրա: Պետք է վճռապես պահանջել, որ միջազգային կյանքում անշեղ կերպով հարգվի ուժը օրենքի և իրավունքի:

Ամեն խախտում այս սկզբունքի. վտանգ է աշխարհի բոլոր ժողովուրդների համար: Պետք է սրբությամբ պահպանել ու կենսագործել ժողովուրդների կյանքի անվտանգության անբաժանելիության գաղափարը: Թող դիմակազերծ լինեն ազգությունների միջև ատելություն և թշնամություն սերմանողները, և նրանց թակարդներից ձերբազատված ժողովուրդները լույս աշխարհի գան ու եղբայրանան, ձեռք-ձեռքի տված գործակցեն՝ կառուցելու համար մի նոր աշխարհ, արդար և խաղաղ գոյակցության մի աշխարհ:

Եվ քանի որ խոսում ենք ազգությունների խաղաղ գոյակցության մասին, այսօրվա խոսվաճառը մարդկության ինչո՞ւ չտանք օրինակը մեր սովետական աշխարհի կյանքի:

Մենք հրավիրում ենք ձեզ, սիրելի եղբայրներ, որ ձեր հայացքը ուղղեք դեպի լայնածավալ Սովետական Միությունը, ուր ապրում են մի քանի տասնյակ ազգություններ, խաղաղ գոյակցության, համերաշխ ու համատեղ գործակցության, բարի դրացիության ու ազնիվ եղբայրության հոգեկան մթնոլորտի պայմաններում:

Ի տես այս պայծառ, իրական գոյավիճակի, Մենք առավել լավատես ենք դառնում դեպի մեր երկրագնդի ապագան: Ուրեմն հնարավոր է, որ ժողովուրդները, նույնիսկ եթե անցյալում թշնամիներ են եղել, այսօր եղբայրանան, օգնեն իրաք, գնահատեն մեկը մյուսին, միատեղ աշխատեն և միասին օգտվեն բնության ու աշխատանքի բարիքներից: Ուրեմն հնարավոր է բարեկամությունը և գործակցությունը ազգությունների ու պետությունների միջև: Ուրեմն հնարավոր է պահպանումը և ամրապնդումը խաղաղության: Եվ ուրեմն հնարավոր է, որ երկրի վրա Աստուծո կամքը կատարվի:

Եվ Մենք հավատում ենք նաև, թե ընկերային, քաղաքական տարբեր վարչակարգեր, կրոնական տարբեր դավանանքներ, տարբեր մշակույթներ կարող են կողք-կողքի ապրել, փոխադարձ հարգանքով ապրել, խաղաղ գոյակցության մեջ ապրել, մարդկորեն ապրել:

Հանուն Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու և հանուն անցյալում երկար դարեր տառապած, բայց այսօր վերածնած հայ ժողովրդի, Մենք ողջունում ենք խաղաղության սուրբ դասին նվիրված այս համագումարը և աղոթում, որ Տերը Իր շնորհներով է՛լ ավելի զորացնի մեր բոլորիս սրտերը և է՛լ ավելի լուսավորի մեր ճանապարհը, որպեսզի մեզանից ամեն մեկը իր պարտքը կատարի Աստուծո և մարդկության և իր սեփական ժողովրդի հանդեպ:

«Խաղաղություն հեռադրաց և մերձադրաց, խաղաղություն ամենեցուն».

Հանելի է արձանագրել, որ հոգևորականաց այս հանդիպմանը տարբեր կրոնների ներկայացուցիչների կողմից տիրական շեշտով, միասնական կամքով ու վճռականությամբ հնչեց խաղաղության ձայնը, մարդասիրական վեհ իդեալների և համամարդկային եղբայրության համար:

Սույն հանդիպման մասնակիցները լայնորեն քննարկեցին իրենց առաջ դրված հարցերը և մտքերի աշխույժ փոխանակությունից հետո առանձին մի հայտարարությամբ արձանագրեցին իրենց վերաբերմունքը խաղաղության, համագործակցության, զինաթափման, աշխարհի անվտանգության և ազգերի իրավահավասարության հարցերում:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՓԱՎՈՒՄԸ

Հոկտեմբերի 31-ին, չորեքշաբթի օրը, Մոսկվայում իր աշխատանքներն ավարտեց Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովը, որը համոզիչ կերպով ցույց տվեց խաղաղության, դեմոկրատիայի, ազատության և անկախության ուժերի միասնականությունն ու հզորությունը:

Համաժողովի բարձր բեմից հնչեցին ավելի քան 900 մասնակիցների ելույթները:

Սույն օրվա եզրափակիչ նիստում զեկուցումներով հանդես եկավ համաժողովի 14 հանձնաժողովների նախագահները՝ ներկայացնելով հանձնաժողովներում մշակված և ընդունված փաստաթղթերը, որոնք համաժողովի պատգամավորների կողմից արժանացան միահամուռ հավանության:

Այնուհետև համաժողովն ընդունեց «Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովի կոչը» վերնագրով հետևյալ կարևոր փաստաթուղթը.

«Մենք՝ Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային կոնգրեսի մասնակիցներ, որ հավաքվել ենք Մոսկվայում, դիմում ենք երկրագնդի բոլոր մարդկանց, կոչ անելով միավորել ջանքերը բովանդակ աշխարհում արդարացի և կայուն խաղաղություն ապահովելու համար:

Մեր դիմումը կայուն խաղաղության ուղիների մասին մտորումների և բանավեճերի արգասիք է: Կյանքի նկատմամբ մեր հայացքները շատ բանով միանման չեն: Սակայն մենք բոլորս համաձայն ենք գլխավոր խնդրում. անհրաժեշտ է մարդկային հասարակության կյանքից վերացնել պատերազմը, յուրաքանչյուր ժողովրդի համար ապահովել իր ուղին ինքնուրույնաբար ընտրելու և գիտության ու տեխնիկայի մեծ նվաճումները սոցիալական առաջադիմությանն ի սպաս դնելու իրավունքը:

Վերջին ժամանակներս խաղաղության ուժերի հաջողության շնորհիվ միջազգային քաղաքական կլիման սկսել է բարելավվել: Թանկ նստող և ծանր բեռ հանդիսացող «սառը պատերազմը» սկսում է հեռանալ անցյալի գիրկը: Այժմ ոճալ հույս է երևան եկել, որ ներկա և գալիք սերունդները կարող են զերծ մնալ միջուկային աղետի մղձավանջից: Միջազգային հարաբերություններում անողորմությունն ու առճակատումը աստիճանաբար տեղը զիջում են պետությունների խաղաղ, փոխշահավետ համագործակցությանն ու առավել փոխվստահությանը:

Արդեն այժմ շատ բան է արված: Բայց արված է բնավ ոչ ամեն ինչ: Աշխարհում դեռևս գոյություն ունեն շրջաններ, որտեղ լարվածությունը նույնքան մեծ է, որքան որ առաջ, որտեղ դեռևս չեն վերացված ագրեսիայի օջախները, որոնք վտանգով են հղի ողջ մարդկության համար: Այն ժամանակ, երբ դրվում են տարբեր սոցիալական սխառեմների պատկանող պետությունների խաղաղ գոյակցության հարաբերությունների հիմքեր, տակավին զենքը ցած չեն դրել նրանք, ովքեր ձգտում են ավերել արդեն կառուցվածը և աշխարհը ետ շարժել դեպի «սառը պատերազմի» ժամանակները: Սպառազինությունների մրցավազքը չի դադարեցված: Միջուկային ուժերը չեն ոչնչացված: Ծառ երկրների ռազմական բյուջեները շարունակում են աճել: Ռազմական դաշինքները չեն ցրված:

Իմպերիալիզմի, ագրեսիայի և ռեակցիայի ուժերը դեռևս պահպանում են գաղութատիրության վերջին հենակետերը: Նրանք ֆաշիստական խռովություններ են կազմակերպում: Նրանք պատակտման և թշնամանքի որոնք են ցանում ժողովուրդների միջև: Բանի դեռ մնում է թեկուզ և մի թիզ հող, որտեղ արյուն է հեղվում և ագրեսիաներ են կատարվում, քանի դեռ թեկուզ

և մեկ ժողովրդի մերժում են իր բախտը ինքնուրույնաբար տնօրինելու իրավունքը և քանի դեռ գոյություն ունեն ֆաշիստական ու ռասիստական վարչակարգեր, որոնք ճնշում են ժողովրդի դեմոկրատական կամքը, մարդկության խիղճը չի կարող հանգիստ լինել, խաղաղության շենքը հուսալի հիմք չի ունենա:

Աշխարհի ժողովուրդները այլևս չպետք է հաշտվեն այն բանի հետ, որ երկրագնդի ռեսուրսների զգալի մասը վատնվում է պատերազմի նախապատրաստության վրա: Նրանք չպետք է հաշտվեն ռազմական բնաջնջման մրջտական սպառնալիքի հետ: Պատերազմը անուսափելի չէ, սակայն խաղաղությունը սպառնալիքի տակ կորվի, եթե մենք չկարողանանք վերացնել այն անարդարությունը, երբ երկրի բնակչության 40 տոկոսը դատապարտված է սպրեյի սովի և տնտեսական անկման եզրին: Ամբողջ աշխարհում ռազմական ծախսերը երկուսուկես անգամ գերազանցում են առողջապահության և մեկուկես անգամ՝ կրթության ծախսերին:

Ռասայական խտրականությունը, գաղութատիրությունն ու ցեղադուրսատիրությունը Աֆրիկայի և այլ աշխարհամասերի ընդարձակ շրջաններում մարդկանց իջեցնում են ստրուկների դրության: Դեմոկրատական ճանապարհով ընտրված կառավարությունները տապալվում են կամ շանտաժի ենթարկվում, բազմազգ կորպորացիաները սպառնում են թույլ պետությունների տնտեսական անկախությանը և խոչընդոտում նրանց զարգացումը:

Շատ երկրներում անտեսվում են մարդու իրավունքները. մարդիկ զրկված են քաղաքական, քաղաքացիական, տնտեսական, սոցիալական և կուլտուրական իրավունքներից. թեև խոսքով ընդունվում է կանանց հավասար դրությունը, նրանք հաճախ զրկված են տղամարդկանց հետ իրավահավասարության հասնելու ռեալ հնարավորությունից, բանվորների իրավունքները հաճախ անբավարար են պաշտպանվում օրենքի կողմից: Անհրաժեշտ է արդյունավետ մեխանիզմ ստեղծել միջազգային մասշտաբով մարդու իրավունքների պաշտպանությունը բարելավելու համար և ջանքեր գործադրել հասնելու մարդու իրավունքների պակտերի վավերացմանն ու կենսագործմանը:

Վերջին տարիներս, և նույնիսկ վերջին շաբաթներս, ահավոր ոճրագործություններ են կատարվել մարդկության դեմ, որոնք ծանր քարի պես ընկած են մարդկության խղճի վրա: Կատարվել են ագրեսիայի գործողություններ և սարսափազդու արյունոտ հաշվեհարդարներ. դրանք առ այսօր էլ շարունակվում են: Ցեղասպանությունը, էկոցիդը, կալանավորների խոշտանգումները և այնպիսի զինատեսակների կիրառումը, ինչպիսիք են նապալմը, թակարդականները, որոնք խոցում են անխտիր բոլորին և յուրաքանչյուրին, ցավոք, սովորական են դարձել աշխարհի որոշ շրջաններում: Ամեն ոք բավականաչափ լավ գիտի դրա ամենաաղաղակող օրինակների մասին: Մենք չենք կարող թույլ տալ, որ այդ հանցագործությունները սովորական երևույթներ դառնան, որ բթանա այդ գործողությունների առաջացրած սարսափի և վերդովմունքի զգացումը: Մարդկության դեմ ուղղված հանցագործությունները պետք է ճշտիվ պարզվեն և դատապարտվեն իբրև այդպիսիք:

Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային կոնգրեսը աշխարհի հասարակ մարդկանց պատասխանն է գոյություն ունեցող սպառնալիքներին և անարդարությանը: Նա կոչ է անում նոր ջանքեր գործադրել, որպեսզի մարդկության գիտելիքները, աշխատանքն ու հարստությունները նպատակամղվեն ի բարօրություն մարդկանց և ոչ թե ավերածությանն ու մարդու ստրկացման:

Ժողովուրդները ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ ԵՆ՝

— Ընդունել և կենսագործել խաղաղ գոյակցության սկզբունքները, որոնք հիմնված են միջազգային անվտանգության և բոլոր բնագավառներում երկրների փոխահավետ համագործակցության վրա, բոլոր պետությունների տերիտորիալ ամբողջականությունը, ազգային անկախությունը, սուվերենությունը, իրավահավասարությունը հարգելու, ներքին գործերին չմիջամտելու և ուժի սպառնալիքից կամ այն կիրառելուց հրաժարվելու վրա:

— Վերացնել ռասիզմը, գաղութատիրությունն ու նեոգաղութատիրությունը դրանց բոլոր դրսևորումներով:

— Ընդհանուր և լիակատար զինաթափում. վերացնել բոլոր ռազմական բազաներն ու դուրս բերել օտարերկրյա զորքերը. վերացնել բոլոր ռազմական դաշինքները:

— Ընդունել միջուկային զենքի օգտագործումը, նրա արտադրությունը, փորձարկումն ու կուտակումն արգելող միջազգային կոնվենցիա:

— Դադարեցնել ագրեսիան՝ նրա բոլոր ձևերով և կասեցնել մյուս պետությունների ուժով տերիտորիաներ զավթելու ամեն մի փորձ:

— Ներկայումս ռազմական նպատակներով օգտագործվող ռեսուրսները օգտագործել աղքատությունը, անգրագիտությունն ու հիվանդությունները արմատախիլ անելու համար, կրթությունը, առողջապահությունն ու սոցիալական ապահովությունը բարելավելու համար:

— Վերացնել անարդարությունը, ավելի արդյունավետորեն պաշտպանել մարդու իրավունքները:

— Բոլոր ժողովուրդներին իրավունքներ վերապահել տիրելու և տնօրինելու իրենց ազգային ռեսուրսներն ու սոցիալական և տնտեսական վերափոխումներ իրականացնելու ըստ իրենց հայեցողության:

— Կատարել ՄԱԿ-ի որոշումները, որպես խաղաղության, անվտանգության և արդարության ապահովման անհրաժեշտ պայման:

Այս պահանջները համապատասխանում են ՄԱԿ-ի կանոնադրության սկզբունքներին, Բանդունգի կոնֆերանսի, միացած պետությունների կոնֆերանսի սկզբունքներին, ինչպես նաև այն սկզբունքներին, որոնք հռչակված են տարբեր սոցիալական սիստեմների պատկանող պետությունների ղեկավարների վերջերս ստորագրած զանազան համաձայնագրերում և խաղաղության պահպանման դեկլարացիաներում:

Այդ նպատակով ազգային և միջազգային կազմակերպությունները պետք է կորդինացնեն համաշխարհային հասարակական կարծիքը իբրև խաղաղության արդյունավետ գործիք մոբիլիզացնելու իրենց ջանքերը: Դրան հասնելու համար անհրաժեշտ է պատշաճ կողմնորոշում տալ լուսավորության բնագավառի քաղաքականությանը:

Մենք ողջ միջազգային հասարակայնությանը կոչ ենք անում թոթափել «սառը պատերազմի» ժամանակների հայացքները և, խոսելով Միավորված ազգերի կազմակերպության կանոնադրության բառերով, «հանդուրժողականություն ցուցաբերել և ապրել միասին, միմյանց հետ հաշտ ու խաղաղ իբրև բարի դրացիներ»: Մենք լի ենք վճռականությամբ մեր և ապագա սերունդներին զերծ պահելու պատերազմի արհավիրքներից և մենք կրկին հավաստում ենք մեր հավատը մարդու իրավունքների և ընդհանուր առաջադիմության նկատմամբ: Միայն այս հիմքի վրա հնարավոր կլինի կառուցել խաղաղության շենքը բոլոր մարդկանց ընդհանուր ջանքերով:

Մենք դիմում ենք բոլոր նրանց, ում համար թանկ է խաղաղությունը, երկրագնդի վրա պետք է հաղթանակեն բանականությունն ու վստահությունը: Նրանք կարող են հաղթանակել: Դա կախված է մեզանից յուրաքանչյուրից»:

Համաժողովն այնուհետև միաձայնությամբ ընդունեց 14 հանձնաժողովների կողմից համաժողովին ներկայացված զեկուցագրերի հիման վրա կազմված «Հանուն միջազգային անվտանգության, զինաթափման, հանուն ազգային անկախության, համագործակցության և խաղաղության» հաղորդագրությունը:

Համաժողովի սույն եզրափակիչ նիստում փակման ճառով հանդես եկավ համաժողովի նախագահ Ռոմեշ Զանդրան, որից հետո Բեթհովենի ինժեքորդ սիմֆոնիայի վերջաբանի հանդիսավոր և հաղթական հնչյունների ներքո փակվեց Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային վեհաժողովը, աշխարհում կայուն և տևական խաղաղության հաղթանակի, ժողովուրդների համագործակցության և մարդկության պայծառ ապագայի նկատմամբ լավատեսության հույսերով:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համաժողովի օրերին Վեհափառ Հայրապետը, իր ազատ ժամերին, հանդիպումներ և տեսակցություններ ունեցավ համաժողովի մասնակից Հարավային Ամերիկայի, Արևմտյան Գերմանիայի, Հունգարիայի, անգլիկան եկեղեցու, ինչպես նաև Պարսկաստանի և այլ երկրների հոգևորական և աշխարհական պատգամավորների հետ:

Հոկտեմբերի 29-ին, երկուշաբթի օրը, երեկոյան ժամը 9-ին, «Մոսկվա» հյուրանոցում Վեհափառ Հայրապետը տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոսի հետ ներկա եղավ Սովետական Հայաստանի պատգամավորության կողմից Ռումինիայի պատվիրակության պատվին տրված պաշտոնական ճաշկերույթին, ուր Հայոց Հայրապետը, խոսք առնելով, շեշտեց սովետական եղբայրական ժողովուրդների և սոցիալիստական երկրների ժողովուրդների միջև եղբայրական կապերը առավել ընդլայնելու և ամրապնդելու անհրաժեշտությունը:

Մոսկվայում գտնվելու օրերին Վեհափառ Հայրապետը ջերմ և սիրալիր մթնոլորտում մասնավոր տեսակցություն և զրույց ունեցավ ռուսաց Պատրիարք Նորին Սրբություն Պիմենի և ռուս բարձրաստիճան հոգևորականների հետ երկու քույր եկեղեցիների հարաբերությունները շոշափող մի շարք հարցերի շուրջ:

Այս առթիվ ռուսաց Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարքը Հայոց Հայրապետին հրավիրեց այցելելու Մոսկվա 1974 թվականի ամռանը որպես իր թանկագին հյուրը:

Ռուսաց Պատրիարքի եղբայրական այս հրավերը շնորհակալությամբ ընդունեց Հայոց Հայրապետը:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ

Նոյեմբերի 3-ին, շաբաթ օրը, ժամը 15-ին, Վեհափառ Հայրապետը, տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոսի ընկերակցությամբ, վերադարձավ Մայր Աթոռ:

Մոսկվայի Դոմոդեդովոյի օդանավակայանում Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհեցին տ. Պարզև եպիսկոպոս Գևորգյանը և Մոսկվայի հայ եկեղեցու եկեղեցական խորհրդի անդամները:

Հանուն ռուսաց Ամենապատիվ Տ. Պիմեն Պատրիարքի Հայոց Հայրապետին ճանապարհեցին Մոսկվայի ռուսաց պատրիարքարանի արտաքին եկեղեցական հարաբերությունների բաժնի վարիչ տ. Յուլենայի միտրոպոլիտը, Կրուտիցկիի և Կոլոմենսկի տ. Սերաֆիմ միտրոպոլիտը, Մոսկվայի պատրիարքարանի պաշտոնաթերթի խմբագրապետ Պիտիրիմ արքեպիսկոպոսը:

Հայոց Հայրապետին ճանապարհեցին նաև ՍՍՀՄ Մինիստրների սովետին առընթեր կրոնական գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Պ. Մակարցևը և այլ պաշտոնական անձինք:

Երևանի օդանավակայանում Հայոց Հայրապետին դիմավորեցին և բարի գալուստ մաղթեցին տ. Հուսիկ և տ. Արսեն եպիսկոպոսները, տ. Մուշեղ, տ. Արիս, տ. Ադամ վարդապետները, վանքի պատասխանատու աշխատողներն ու պաշտոնեությունը և հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմը:

Հայոց Հայրապետի ժամանումը ողջունեցին նաև ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Ս. Գասպարյանը և տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը:

ՀԱՎԱԶՈՒԹՅՈՒՆ ՎԵՀԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅԱՆՑ ԴԱՀԼԻԾՈՒՄ

Նոյեմբերի 13-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 15-ին, Վեհարանի հանդիսությանը դափնիճում, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ տեղի ունեցավ հավաքույթ՝ նվիրված Մոսկվայում հոկտեմբերի 25-31 օրերին Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովի գումարմանը:

Հավաքույթին ներկա էին Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամները, Մայր Աթոռի ողջ միաբանությունը, մայրավանքի պաշտոնեությունը, աշխատողները, հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմն ու ուսանողությունը, ինչպես նաև Արարատյան թեմի բահանայից դասը, թեմական և եկեղեցական խորհրդի անդամները և պաշտոնյաները՝ շուրջ 300 հոգի:

Հավաքույթը բաց արեց Մայր տաճարի լուսարարապետ տ. Հուսիկ եպիսկոպոս Սանթրույանը՝ շեշտելով հավաքույթի նպատակը: Այնուհետև Մոսկվայում Խաղաղասեր ուժերի համաշխարհային համաժողովի գումարման և օրակարգի հարցերի, եկեղեցիների մասնակցության, այդ թվում Հայոց Հայրապետի գլխավորությամբ հայ եկեղեցու պատվիրակության աշխատանքների և համաժողովի պատմական նշանակության ու կարևորության մասին բովանդակալից և ամբողջական զեկուցումով հանդես եկավ տ. Կոմիտաս արքեպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը:

Սույն հավաքույթը փակվեց Հայոց Հայրապետի օրհնության խոսքով և Խաղաղության հաղթանակին ի նպաստ կատարված սրտագին մաղթանքներով:

